

‘Van mij’

Een gezicht is geen muur

Jan Bransen, Universiteit Utrecht

Wij hechten veel belang aan privacy. Wij vinden het belangrijk dat mensen de ruimte krijgen intieme relaties te onderhouden met dat wat *van hen* is. Een gebruikelijke manier om deze waarde in onze gemeenschap veilig te stellen, is situaties te creëren waarin inmenging van buitenaf niet mogelijk is. *Muren* spelen daarin een grote rol. Muren vormen op een heel letterlijke manier een grens tussen ‘binnen’ en ‘buiten’, tussen dat wat tot het private behoort, en dat wat publiek is. In deze korte tekst zal ik echter proberen duidelijk te maken dat de metafoor van de muur ons begrip van het onderscheid tussen ‘privé’ en ‘publiek’ vertroebelt. De metafoor van de muur suggereert dat ‘privé’ en ‘publiek’ zich tot elkaar verhouden als tegendelen die in termen van elkaar gedefinieerd kunnen worden. Ze suggereert dat ‘privé’ precies en niet meer is dan dat wat *niet* ‘publiek’ is, en omgekeerd. Dat is echter onjuist. Hoewel er natuurlijk een contrast bestaat tussen het private en het publieke, en het vaak niet mogelijk is beide met elkaar te verenigen, zal ik proberen duidelijk te maken dat het misleidend is te denken dat men mensen privacy kan geven door hen een ruimte te geven waarin inmenging van buitenaf niet mogelijk is.

De tekst bestaat uit drie delen. Eerst zal ik iets dieper ingaan op de zaken met betrekking waartoe mensen belang hechten aan privacy. Vervolgens zal ik iets zeggen over de manier waarop intimiteit invulling geeft aan privacy. En tenslotte zal ik concluderen dat privacy inderdaad alles te maken heeft met ‘ruimte voor jezelf’ — een ruimte die echter *niets* te maken heeft met muren.

1. De dingen die van mij zijn

Ik stel prijs op privacy omdat ik graag intieme relaties onderhoud met de dingen die *van mij* zijn. Dit kunnen heel verschillende dingen zijn: ik heb een relatie, een fiets, twee kinderen, een baan, een lichaam, een karakter, jeugdherinneringen, wensen, boeken, opvattingen, etc. Privacy wordt pas belangrijk gegeven het feit dat er dingen *van mij* zijn, dat er dingen zijn waarmee ik een bepaalde *bezitsrelatie* heb. Dit woord, 'bezit', roept misschien wat akelige associaties op, maar ik zou die even willen onderdrukken om een aantal verschillende soorten bezitsrelaties kort de revue te kunnen laten passeren.

Mensen kunnen dingen op een 'externe' of een 'intrinsieke' manier bezitten. Sommige dingen zijn van mij, maar ik kan ze even zo vrolijk van de hand doen, zonder dat ik daar op wat voor manier dan ook een ander mens van wordt. Ik vind het wel belangrijk *dat* ik een fiets heb, maar als ik bijvoorbeeld mijn oude fiets omruil voor een nieuwe, doet me dat niet veel. Ik bezit mijn fiets op een externe manier. Dat geldt niet voor mijn lichaam. Het is duidelijk dat ik alleen maar kan zijn wie ik ben doordat ik *dit* lichaam heb. Ik kan me niet voorstellen wat het zou kunnen betekenen mijn lichaam van de hand te doen. Hoewel orgaantransplantatie duidelijk maakt dat we sommige onderdelen van ons lichaam op een vervreembare, externe manier bezitten, kan ik me eigenlijk niets voorstellen bij 'lichaamstransplantatie'. Ik bezit mijn lichaam op een intrinsieke manier.

Het zal duidelijk zijn dat 'extern' en 'intrinsiek' twee uitersten zijn waar tussen heel veel mengvormen bestaan. Mijn kinderen bezit ik op een meer intrinsieke manier dan mijn baan, en mijn opvattingen op een meer externe manier dan mijn jeugdherinneringen. Het onderscheid tussen externe en intrinsieke bezitsrelaties lijkt er met betrekking tot privacy toe te doen, omdat het ogenschijnlijk duidelijk is dat we meer belang hechten aan het onderhouden van intieme relaties met de dingen die we op een meer intrinsieke manier bezitten.

Mensen kunnen dingen op een 'exclusieve' of een 'gemeenschappelijke' manier bezitten. Dat mijn fiets *van mij* is, betekent niets meer dan dat de fiets van *niemand anders* is. Hetzelfde geldt voor mijn boeken, en voor mijn baan. Ik bezit die dingen op een exclusieve manier. Mijn kinderen zijn echter niet van mij *alleen*. En hetzelfde geldt voor veel van mijn wensen, opvattingen en jeugdherinneringen. Hoewel natuurlijk iedereen zijn eigen jeugdherinneringen heeft, en zijn eigen opvattingen, hoeven die niet

allemaal en volstrekt exclusief te zijn. Er is niets exclusiefs aan mijn opvatting dat Utrecht een mooie stad is, en mijn zus zal flink wat jeugdherinneringen met mij delen. Tal van zaken bezitten we dus niet op een exclusieve, maar op een gemeenschappelijke manier.

Hoewel er geen mengvormen bestaan tussen ‘exclusieve’ en ‘gemeenschappelijke’ bezitsrelaties, zijn er wel heel veel verschillende gemeenschappelijke relaties. Mijn kinderen zijn van mij en mijn vrouw — verder niet; mijn liefde voor de wijsbegeerte deel ik met veel collega’s; mijn opvatting over Utrecht met veel stadsgenoten en, ongetwijfeld, toeristen. Ook dit onderscheid tussen exclusieve en gemeenschappelijke bezitsrelaties lijkt er met betrekking tot privacy toe te doen, hoewel het niet onmiddellijk duidelijk is hoe, en of, deze karakterisering van bezitsrelaties helpt bij het selecteren van de dingen waarmee we een intieme relatie zouden willen onderhouden. We moeten daarom eerst maar eens wat dieper in gaan op de manier waarop intimiteit inhoud kan geven aan privacy.

2. Alleen en samen zijn

Omringd door muren, denkt men, kan ik alleen zijn met de dingen die van mij zijn. Dat heb ik nodig, denkt men; dat is privacy. Maar ik ben natuurlijk helemaal niet *alleen* als ik *samen* ben met de dingen die van mij zijn. Het duidelijkst is dat ongetwijfeld als ik werk aan, of geniet van, *mijn relatie*. Want mijn vrouw hoort er dan natuurlijk ook bij. En zij brengt een hele wereld mee, *haar* wereld, en die is telkens weer zo opvallend, verrassend, frustrerend anders dan ik dacht. Ruimte krijgen voor het onderhouden van een intieme relatie met haar heeft heel erg weinig met ‘muren’ te maken. Het heeft te maken met zorg, en aandacht, met eerlijkheid, kritiek en zelfkritiek, met herkenning en bevestiging, en met *thuis zijn*. En hoewel je dat laatste kunt denken in termen van ‘muren’, is het veel juister om over ‘je thuis voelen’ te denken in termen van communicatie, van een echte ontmoeting met dat wat toch zo heel anders is.

Het is goed deze nadruk op communicatie, op een ontmoeting met wat anders is, door te trekken in al die andere gevallen waarin we er belang aan hechten intieme relaties te onderhouden. Dan zal blijken hoe misplaatst de metafoor van de muur is. Laat ik één voorbeeld nader beschouwen. Stel dat ik de wens heb bij te dragen aan een reeks televisielessen. Men respecteert mijn privacy en laat mij alleen met die wens. Mijn collega’s laten mij

bijvoorbeeld met rust; ze laten mij alleen op mijn kamer zodat ik kan doen wat ik wil doen. Maar als zij mij zo met rust laten ben ik helemaal niet alleen, want ik ben in gezelschap van mijn wens. Ik *ben* die wens niet, maar ik *heb* hem. Er is sprake van een bezitsrelatie.

De suggestie die ik in deze korte tekst wil doen, is nu de privacy te gebruiken voor een nader zelfonderzoek, voor het goed in ogenschouw nemen van de bezitsrelatie die ik heb, of blijk te hebben, met mijn wens. Mijn suggestie is die wens te beschouwen als een van die dingen die van mij zijn, en eens te onderzoeken of de manier waarop ik deze wens bezit intrinsiek, extern, exclusief of gemeenschappelijk is. Maar dat te doen wil zeggen mijn wens te omringen met zorg en aandacht, met eerlijkheid, kritiek en zelfkritiek, met herkenning en bevestiging, en met *thuis zijn*. Ik hoef mijn wens niet te koesteren. Ik kan een confrontatie met hem aangaan. Ik kan hem mijn kamer uitsturen! Maar ik kan hem ook in mijn hart sluiten, en enthousiast doorwerken aan dit stukje!

Hoewel ik de ruimte nodig heb om op die manier eens van buitenaf naar mijn eigen wensen te kijken, is dat niet een ruimte die gecreëerd kan worden met muren. De ruimte die ik nodig heb is in feite een ruimte voor communicatie, een ruimte waarin ik mijn gezicht kan laten zien. En mijn gezicht zal op dat moment niet een muur zijn waarachter een volle 'binnenwereld' schuilgaat waarin de wens die ik heb zich schuilhoudt en steun zoekt bij sommige van mijn opvattingen, herinneringen, en karaktertrekken. Nee, mijn gezicht zal dan beter *echt* een gezicht kunnen zijn, waaraan te zien is hoe het met me gesteld is. En de ruimte zou beter een ruimte kunnen zijn in een gesprek met collega's en vrienden. Als er in die ruimte sprake is van zorg, aandacht, eerlijkheid, kritiek en zelfkritiek, dan is dat al de privacy die ik mij wensen kan. Want de wens die ik heb, de wens waarom het allemaal te doen was, brengt uit zichzelf immers al een hele wereld mee, *zijn* wereld, die opvallend, verrassend en frustrerend anders zal zijn dan ik dacht. En als die wens een hele wereld meebrengt, dan kan ik dat zelf maar beter ook doen, door mijn collega's en vrienden uit te nodigen, en ze te vragen wat zij van mijn wens vinden. Hen kan zaken opvallen die mij ontgaan zijn; zij kunnen mij wijzen op andere verplichtingen die ik heb, op de tijd die het me zal kosten, op het plezier dat ik er aan kan beleven, op het feit dat ook zij dezelfde wens hebben, enz.

Als ik dan uiteindelijk tot de conclusie kom dat ik mij *thuis voel* bij die wens, dan betreft dat mij, en niet de wens. En dat is belangrijk, want de metafoer van de muur heeft de neiging zijn invloed te vergroten zodat hij

lijkt te gaan over onze eigen huid waarachter dat wat voor ons belangrijk is zich *thuis* kan voelen. Maar dat zou precies de omgekeerde wereld zijn, als we het hebben over privacy. Het is immers niet de bedoeling dat mijn wens zich thuis voelt bij mij, maar dat ik me thuis zal kunnen voelen bij mijn wens. En daarvoor, zo lijkt me, moet ik met een open gezicht de wijde wereld in (zoals men dat in sprookjes noemt).

3. Ruimte voor jezelf

Laat ik kort samenvatten. Privacy is belangrijk. Het heeft te maken met het hebben van ruimte voor jezelf, een ruimte waarin je intieme relaties kunt onderhouden met de dingen die van jou zijn. Die ruimte is niet te creëren door met behulp van muren het publieke domein buiten te sluiten. Privacy wordt niet bedreigd door invloeden van buitenaf. Dergelijke invloeden zijn er altijd, en ze zijn zelfs nodig voor dat wat privacy mogelijk maakt. Want privacy is een communicatieve aangelegenheid; het private bestaat slechts *in* het publieke. Privacy gedijt niet goed als je je gezicht verbergt achter een muur. Het komt pas tot stand als je je zo thuis voelt in de wijde wereld dat je je gezicht kunt laten zien zonder de angst het te zullen verliezen.